

Олександр Вікторович Коваленко

к.пед.н., доцент,

завідувач кафедри туризму,

Сумський національний аграрний університет

АДАПТИВНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Сучасна українська туристична індустрія перебуває у стані трансформації, зумовленої не лише глобальними тенденціями розвитку інклюзивного туризму, але й специфічними викликами воєнного часу та післявоєнного відновлення. Адаптивний туризм, що передбачає створення спеціалізованих умов для осіб з обмеженими фізичними можливостями, ветеранів бойових дій, внутрішньо переміщених осіб та людей із психоемоційними травмами, набуває стратегічного значення як чинник соціальної реабілітації, інтеграції та психологічного відновлення. Він формує нову парадигму туристичної взаємодії, у центрі якої перебуває не стільки об'єкт відпочинку, скільки комплексна підтримка фізичного, когнітивного та емоційного стану туриста, а також його здатність взаємодіяти з соціальним і культурним середовищем.

В Україні адаптивний туризм стає ефективним інструментом соціальної інтеграції в умовах воєнного досвіду, забезпечуючи платформу для взаємодії громадян із різними рівнями фізичних і психоемоційних потреб. Використання адаптованих маршрутів, спеціалізованих готельно-ресторанних послуг та інноваційних технологій у сфері навігації й інтерпретації туристичних об'єктів дозволяє формувати середовище, яке підтримує автономію та безпеку учасників, одночасно стимулюючи соціальну активність та залучення до культурного життя. Значення таких ініціатив посилюється у контексті відбудови локальних громад, де туризм виступає не лише економічним ресурсом, але й механізмом психологічного і культурного відновлення населення [1, с. 30].

Особливої актуальності адаптивний туризм набуває у післявоєнній Україні завдяки поєднанню медико-соціальної та культурно-економічної функцій. Програми, що інтегрують елементи фізичної реабілітації, психологічної підтримки та соціальної взаємодії, сприяють формуванню стійких патернів поведінки, зміцненню емоційної рівноваги та зниженню ризиків соціальної ізоляції. Водночас розвиток таких програм стимулює підвищення професійної компетентності персоналу готельно-ресторанного та туристичного секторів, формування інноваційних сервісних стандартів і впровадження універсального дизайну, що розширює доступність туристичного продукту для різних категорій населення.

Аналіз української практики показує, що успішна реалізація адаптивного туризму потребує інтегрованого підходу, що об'єднує державні ініціативи, громадські організації та приватний бізнес. Важливим компонентом є створення мережі сертифікованих об'єктів, що відповідають стандартам інклюзивності та безпеки, а також формування цифрових платформ для адаптованої навігації та інформаційного супроводу туристів з особливими потребами. Така інтеграція дозволяє не лише підвищувати рівень доступності, а й забезпечує ефект синергії, коли соціальні, культурні та економічні цілі туризму реалізуються одночасно [2].

Розширені висновки. У підсумку проведеного аналізу можна констатувати, що адаптивний туризм у післявоєнній Україні не лише виконує функцію рекреаційної активності, а й виступає багаторівневим механізмом соціальної реабілітації, психологічної підтримки та інтеграції різних категорій громадян. Особливий акцент слід робити на здатності таких програм формувати умови для залучення ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей із обмеженими фізичними можливостями та психоемоційними травмами до активного культурного і соціального життя. Завдяки цьому адаптивний туризм сприяє не лише відновленню фізичного стану, а й формує соціальні зв'язки, підвищує рівень психологічної стійкості та стимулює розвиток емпатії та соціальної солідарності в громадах.

Впровадження адаптивних туристичних програм відкриває нові можливості для готельно-ресторанного сектору, стимулюючи підвищення професійних стандартів персоналу, розвиток сервісів, адаптованих до потреб різних груп туристів, та застосування універсального дизайну у плануванні інфраструктури. Створення спеціалізованих номерів, облаштованих маршрутів, систем навігації та інформаційної підтримки дозволяє готельно-ресторанним об'єктам не лише задовольняти потреби адаптивних туристів, але й формувати позитивний імідж бренду як соціально відповідального і інноваційного. Такий підхід підвищує конкурентоспроможність бізнесу на внутрішньому ринку та створює умови для довгострокового розвитку регіональних туристичних кластерів [3].

Для локальних громад адаптивний туризм може стати потужним каталізатором відновлення соціальної тканини, зміцнення громадських зв'язків, збереження культурної спадщини та формування локальної ідентичності. Туристичні ініціативи, орієнтовані на людей з особливими потребами, ветеранів та інших соціально вразливих груп, стимулюють розвиток малого і середнього бізнесу, ремісничих майстерень, культурних центрів, гастрономічних маршрутів і локальних сервісів, залучених до туристичного обслуговування. Вони створюють нові економічні можливості, сприяють зростанню зайнятості та підвищенню фінансової стабільності громади. При цьому активна участь місцевих жителів у організації подій, супроводі туристів, розробці екскурсійних програм, створенні інформаційного та мультимедійного контенту дозволяє формувати внутрішню підтримку бренду регіону, підвищує рівень соціальної згуртованості, сприяє формуванню відчуття гордості за власну територію та підсилює відчуття власної значущості серед мешканців. Крім того, адаптивний туризм створює умови для міжпоколіннього обміну знаннями та досвідом, залучення молоді до культурного і соціального життя громади, сприяє розвитку волонтерських ініціатив і формує позитивну динаміку соціальної інтеграції, що має стратегічне значення для відновлення та сталого розвитку регіонів у післявоєнний період.

Стратегічна перспектива розвитку адаптивного туризму в Україні полягає у формуванні комплексної моделі, що інтегрує державні ініціативи, громадські організації та приватний бізнес у єдину екосистему. Це передбачає стандартизацію адаптованих послуг, створення цифрових платформ для навігації та інформаційного супроводу, а також проведення науково-аналітичного моніторингу ефективності програм. Така модель дозволяє досягати синергічного ефекту, коли економічні, соціальні та культурні цілі реалізуються одночасно, а туристичний продукт стає інструментом комплексного розвитку регіонів.

Отже, адаптивний туризм у контексті післявоєнної України можна розглядати як багаторівневий механізм, який поєднує гуманітарну функцію, соціальну інтеграцію та економічну активізацію територій. Він забезпечує довгострокове підвищення якості життя громадян, сприяє розвитку інноваційних туристичних сервісів і формує нову модель взаємодії між туристами, локальними громадами та туристичною індустрією. У цьому полягає стратегічне значення адаптивного туризму як інструменту післявоєнного відновлення України, що поєднує економічну ефективність, культурну ідентичність і соціальну відповідальність, закладаючи основу для стійкого розвитку туристичного сектору та локальних громад на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел літератури

1. Бейдик О. О., Топалова О. І. Адаптивний туризм: передумови та перспективи розвитку, лідери Духу і Волі : навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 402 с.

2. Ільїна О. В., Ільїн Л. В., Мар'юсик А. Ф. Аналіз доступності об'єктів туризму та закладів розміщення для осіб з особливими потребами у місті Луцьку. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Вид. 10-те. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. С. 208–218.

3. Кучер П., Цесьців Д. Адаптивний туризм: історія становлення та розвитку в Україні та світі. Економіка та суспільство. 2025. №78. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-69>